

לב הפרשה

שיעורו השבועי של המרצה אליהו יוסף

יום הכיפורים תשפ"ז

בלי חוק ההת"שנות!

וישוב מחטאיו, תיב להתנדות לפני האל ברוך הוא, שנאמר: "וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל בה' ואשמה הנפש ההוא: והתנדו את חטאתם אשר עשו..." (במדבר ה-ו).

ודוי זה מצות עשה. כיצד מתודין? אומר: 'אנא השם, חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובשתי במעשי, ולעולם איני חוזר לדבר זה', וזהו עקרו של ודוי, וכל המרבה להתנדות ומאריך בענין זה - הרי זה משבח.

יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך תיבים הכל לעשות תשובה ולהתנדות ביום הכיפורים.

התשובה מכפרת על כל העברות. אפלו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר (יחזקאל ל"ג, י"ב): "רשעת הרשע לא יפשל בה ביום שיבו מרשעו". (הל' תשובה פ"ק א' ב')

סיפור: לקיחת אחריות ערובה לרחמים

סיפר לי ידידי היקר, פה מפיק מרגליות, המרצה ר' שלמה קדוש הי"ו: לפני למעלה מ-20 שנה, עוד לפני שבינו את מחלף אשדוד בכניסה הדרומית לעיר, מכיוון 'עד הלום' (כדי שהכביש יעבור מעל הרכבת), הייתה הצטלבות בין הכביש לרכבת עם מחסום. פעם אחת ביום שישי, הוא חזר לאשדוד בשעה מאוחרת, והרמזור בהצטלבות התחיל להבהב בכתום, שזה אומר שצריך להאט, וכשמתחלף לאדום צריך לעצור לגמרי, משום שעוד רגע המחסום של הרכבת ירד, אך מחמת הלחץ שלפני שבת, הוא פעל שלא בתבונה, ולא עצר ברמזור אלא עבר את המחסום. לאחר זמן הוא קיבל עקב כך הזמנה לבית המשפט באשדוד.

הוא נלחץ מאוד, ופחד שישללו לו את הרישיון, כי אם לא יהיה לו רישיון, הוא לא יוכל לנסוע להרצאות שמוסר, ולכן התפלל הרבה מעומק ליבו על זה שלא יקבל שלילה.

כשהתקרב מועד המשפט הוא קיבל הודעה שהמשפט שלו עבר מבית המשפט באשדוד לבית משפט בעיר אחרת, וכשראה היכן יערך המשפט הוא נהיה רגוע, משום שהוא מכיר שם את התובע, (ולכן הרגיש שכבר לא צריך להיות יותר בלחץ ולהתפלל).

הוא שאל את הרב שלו האם לעשות השתדלות ולדבר עם התובע, והרב אמר לו: "תתקשר, אבל רק פעם אחת". הוא התקשר, והחבר-התובע ענה לו. הוא סיפר לו את הסיפור, והחבר אמר לו:

יום הכיפורים נקבע לדורות ליום מחילה, סליחה וכפרה לעם ישראל. ומדוע נבחר דווקא יום זה? משום שביום זה הייתה הארה של מחילה וסליחה לעם ישראל.

לאחר שחטאו בעגל, הקב"ה כעס מאוד על עם ישראל, עד שרצה ח"ו להשמידם, ומשה רבינו עלה למרום להתפלל ולהתחנן על עם ישראל שישלח להם, שנאמר: "ואתנפל לפני ה' כראשנה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתכם אשר חטאתם לעשות הרע בעיני ה' להכעיסו: כי יגדתי מפני האף והחמה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא" (דברים ט', י"ח-י"ט).

והמחילה הייתה בשתי פעימות: בראש חודש אלול התרצה ה' למשה לכתוב שוב את הלוחות (השניים), ולאחר 40 יום, שזה יוצא ביום הכיפורים, אמר הקב"ה למשה שהוא בשמחה סולח לעם ישראל, וכמו שנאמר: "סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה. ויאמר ה' סלחתה פדברך" (במדבר י"ד, י"ט).

ולכן הוקבע יום זה לדורות ליום סליחה ומחילה וכפרה, שנאמר: "פי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא ט"ז, ל').

מסופר במדרש: "בארבעים יום האחרונים שעלה משה שניה להר סיני להביא את התורה, גזרו יום צום ותענית, וביום האחרון שביכולם, שהוא סוף ארבעים יום, גזרו תענית ולנו בתעניתם, [פירוש: 40 יום צמו רק ביום, וביום ה-40 צמו לילה ויום], כדי שלא ישלש בהם יצר הרע, (כמו שהיה ביום ה-40 של העלייה של משה להביא את הלוחות הראשונים, שהיצר הרע בלבב אותם וגרם להם לחטא). ולמחרתו השכימו ועלו לפני הר סיני, וישראל היו בוכים לקראת משה והוא היה בוכה לקראתם [היה בשמים בוכה על מצבם שצריכים מחילה], עד שעלתה בקינתם למרום. באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה על ישראל, וקבל את תשובתם. בשורה אותם רוח הקודש בשורות טובות ונחמות, ואמר הקב"ה לישראל: 'בני, נשבע אני בשמי הגדול שלי ובכסא הכבוד שלי, שתהא לכם בניה זו לשמחה גדולה, ויהיה לכם יום זה - יום סליחה וכפרה ומחילה לכם ולבניכם ולבני בנכם עד סוף כל הדורות'". (תנא רבי אליהו וזוטא סוף פ"ד)

עיקרי התשובה

כתב הרמב"ם: כל מצות שבתורה בין 'עשה' בין 'לא תעשה', אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה, פשיעשה תשובה

נא להתפלל לרפואת מרנן ורבנן

הגאון הרב חזקיהו דב הכהן בן שושנה קוק שליט"א

והגאון הרב ישראל בונים בן חיה רויזא שרייבר שליט"א

אין חוק התיישנות

וכן כתב הרמב"ם: אין התשובה ולא יום הפפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור וכיוצא בזה.

אבל עבירות שבין אדם לחברו, כגון החובל את חברו או המקלל חברו או גוזל וכיוצא בזה, אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו.

ואע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו. אפילו לא הקניט את חברו אלא בדרך, צריך לפייסו ולפגוע בו עד שימחל לו. (פ"ב מהל' תשובה ה"ט)

ורואים אנו כמה חשוב להגיע ליום הכיפורים נקי מעבירות של בין אדם לחברו, הן בממון והן בצער, משום שכתוב שלא נמחל לו לעולם עד שירצה את חברו! אין 'חוק התיישנות', וצריך האדם לשחזר טוב טוב אחורה ולבדוק את מעשיו, במי פגע ואת מי ציער, וזה לא קל, כי טבע האדם שאינו רואה נגעי עצמו, ותמיד מצדיק את מעשיו.

תובנות מהבשר

אני מטבועי אדם שלא מוותר ולא מחליק, כמו שאומרים: 'מידת הדין', מה שסוכם - סוכם, ולא מקבל סיפורים ותיאורים. לאט לאט עם הזמן למדתי שזה לא תמיד רצון ה', וגם שזה לא טוב לאדם, משום ש'במידה שאדם מודד בה מודדין לו', ואם דוד המלך פחד מהדין, שנאמר: "ואל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חיי" (תהילים קמ"ג, ב'), מה נאמר אנו?

דבר נוסף למדתי על בשרי: כל פעם שעשיתי משהו שגרם בעקיפין צער למישהו, אע"פ שנהגתי על פי דין ועם אישור של רב, וגם לפעמים אולי לשם שמים, בסוף ראיתי שמשום מה הצער חזר אלי.

סיפור: הצער של החבר, שחזר אלי

בשנת תשע"ז (2017 למניינם), הזמינו אצלי קייטרינג לחתונה, 350 מנות, 50 דורבה, ועוד 100 מנות 'משמחים' לחברים של החתן, ואמרו לי שהחתונה תהיה באולם פלוני, ואמנם האולם הזה נותן בעצמו את כל השירותים הללו, אך הם לא רוצים לקחת את האוכל והשירותים ישירות מהאולם, כי הם לא סומכים על בעל האולם. (אני ידעתי על הבעיות שיש שם באולם והבנתי אותם). ולכן הם סגרו איתו שהם שוכרים ממנו את האולם עם שולחנות וכסאות בלבד, ואת כל השאר הם רוצים להזמין ממני, שאני אביא את הכלים עם הצוות והאוכל לאולם ושם אנהל להם את החתונה. שאלתי אותם: "בעל האולם הסכים לזה? הרי זה פוגע לו בשם שלא רוצים אותו?!", והם ענו לי: "לחצנו אותו, ובסוף בלית ברירה הוא הסכים". (בתוך תוכי, בעומק הלב, היה משהו שהפריע לי. הרי בדרך כלל זה לא נעים לבעל אולם שלא רוצים את האוכל והשירותים שלו, וכל שכן כאן שבעל האולם הוא חבר שלי שנים רבות, ויתבייש בפניי. אך לא נתתי מקום למחשבה והרגש הדק הזה שעבר בליבי, ותיצתי לעצמי: א. זה בעיה שלו שהוא לא דואג כמו שצריך ללקוחות. ב. בסוף הוא הסכים להם, אז מה זה קשור אלי...).

סגרתי איתם הכל ויצאתי לדרך, ומכיון שהיו אנשים מכובדים, היה חשוב לי לעשות להם אירוע מרשים, ותכננתי גם לפנק אותם מעבר למה שנסגר. סגרתי את הצוות הכי טוב, וכלים חדשים ויפים, בקיצור, הכל היה מוכן בשביל שיהיה אירוע מושלם וימחאו לי כפיים.

אך מה שקרה בפועל זה שכל מה שסגרתי ותכננתי לא הלך (בשפה התורנית זה נקרא שלא היה סייעתא דשמיא). הכלים החדשים שהזמנתי לא הגיעו בזמן, ולכן חלק מהעריכה הסתיימה כשכבר אנשים הגיעו לאולם. מנהל האירוע שבד"כ הוא אלוף, משום מה לא תיפקד הכי טוב, ואחרי כל זה, במנה העיקרית, הבחורים

"אל תדאג, תהיה רגוע, אני סוגר לך את הכל ללא שלילה. כשתגיע לבית המשפט, אל תחנה עם כולם, אלא תתקשר אלי ואני אכניס אותך לחניה של השופטים, ושם נעלה איתם ביחד במעלית ואני אסדר לך את הכל". ואכן כך היה. הם עלו ביחד עם השופטים, והוא סגר איתם את העניין.

אך כאשר ר' שלמה בא להיכנס למשפט וחיפש באיזה חדר הוא צריך להיות, לא נמצא הרישום שלו בשום חדר. החבר שלו הלך לברר, וחזר אליו עם תשובה לא נעימה: "אמנם העבירו את התיק שלך מאשרדוד לכאן, אבל לא העבירו את זה לשופטים שכאן, אלא שלחו שופט ותובעת מאשרדוד, ורק הדיון יתקיים כאן עקב מצוקת מקום באשרדוד. ביררתי מי השופטת ומי התובעת, ובוזה אני כבר לא יכול לעזור לך... אין לי איתם שום היכרות, וממה שבייררתי עליהם אמרו לי שהם מאוד קשוחים, ואם אני אנסה לדבר איתם זה יכול רק לסבך יותר", לפני הרב חפו! כל המתח והלחץ חזר שוב ובגדול, ישר ל"אש"א עיני אל הקהלים מאן יבא עזרי".

בלית ברירה הוא עמד בתור לשופטת, ורואה שהיא ממש 'מכסחת' את כל מי שנכנס אליה. כשהגיעה ההפסקה, אמרו להם שכל מי שרוצה יכול לגשת לתובעת ולנסות להגיע איתה להסדר, אך אף אחד לא ניגש לתובעת, כי אמרו להם שהיא יותר קשה מהשופטת...

ר' שלמה התקשר לרב שלו ושאל אותו אם לגשת לתובעת? והרב השיב לו בחיוב. ר' שלמה ניגש אליה ואמר לה: "לצערי עשיתי טעות גדולה, ובגלל הלחץ שהייתי נתון בו בערב שבת, לא שמתי לב לרמזור של הרכבת, אך אני לוקח אחריות מלאה על מעשי ואני ממש מתחרט על זה. אני יודע שמגיע לו עונש, אבל אני רק מבקש שתתני לי עונש במידת הרחמים, ו"כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים", ולכן אם את תרחמי עליי, תזכי גם את שירחמו עלייך".

התובעת ביקשה ממנו שיחזור שוב על מה שאמר, והוא חזר והסביר לה שהתורה מבטיחה שמי שירחם על הבריות יזכה שמהשמים ירחמו עליו, ולכן הוא לא מבקש שלא תעניש אותו בכלל, אלא רק שיהיה עונש של רחמים.

להפתעתי, אמרה לו התובעת: "אני ממש צריכה הרבה רחמי שמים, לכן אני אתן לך רק קנס 500 ₪ בלי שלילה", והוא הלך לביתו מאושר וזורח מהסייעתא דשמיא, שהקב"ה שם בפיו דברים בדיוק שיגעו בליבה של התובעת השמאלנית והרחוקה, כדי שתקל בעונשו.

אני למדתי מכאן, שכשאדם לוקח אחריות על מעשיו ומבין בעומק הלב שעשה טעות, עד כדי כך שמוכן גם לשלם מחיר ולקבל עונש, והוא רק מבקש שיתחשבו בו ויענישו אותו ברחמים, גם בבית משפט של בשר ודם זה עוזר מאוד, וכל שכן אם נעשה את זה ביום הכיפורים מול בורא עולם, מלך מלכי המלכים, שכולו רק רחמים וחסד.

'תשובה' מול בשר ודם

כתוב במשנה: "את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה: 'פי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' (ויקרא ט"ז, ל'), עבירות שבין אדם למקום, יום הפפורים מכפר. עבירות שבין אדם לחברו, אין יום הפפורים מכפר, עד שירצה את חברו". (יומא ח', ט')

לרבי אלעזר היה כביכול קשה, הרי הפסוק בא ללמדנו שביום הכיפורים הקב"ה מכפר לנו ומטהר אותנו מן העוונות, מדוע אם כן הוסיף את המילים 'לפני ה'?', מה בא ללמדנו? היה לו לומר 'מפל חטאתיכם תטהרו'? לכן למד מכאן שמילים אלה באו ללמדנו שיום הכיפורים מכפר לנו רק על כל החטאים שהם "לפני ה'" (בין אדם למקום), אך לא על חטאים שהם "לפני בני אדם" (בין אדם לחברו).

המשמחים לקחו מנות מהמלצרים, ובסוף היה שולחן או שניים שלא קיבלו מנה עיקרית.

לסיכום, האירוע שתכננתי ודאגתי שיהיה 'הצגה', התחיל והסתיים עם טעם רע. התחיל בזה שבאו אורחים ועדיין לא הכל היה ערוך ומוכן, והסתיים עם זה שיש אורחים שלא קיבלו מנה עיקרית, (ואע"פ שרב המלצרים הראה לבעל האירוע שהמשמחים לוקחים מנות, זה לא עזר לי). האורחים שלא קיבלו מנה עיקרית נכנסו למטבח וצחקו, חטפתי ביזיונות על הראש, אמרו שאני רמאי וגנב ולא הבאתי מספיק מנות וכו', וכו', (איך שחתיכת עוף גורמת לאנשים לאבד את האנושיות...), וכמובן שבעל האירוע קפץ על זה ודרש להוריד לי אלפי שקלים מהתשלום, ולא עניין אותו כל השדרוגים שנתתי לו ללא תשלום, ובליית ברירה הסכמתי. ובמקום שהאירוע יוסיף לי שם טוב כמו שתכננתי, נהיה בדיוק להיפך, ומתוך מאות חתונות שעשיתי, זו החתונה היחידה שהשאירה לי טעם נורא שהרבה זמן ליווה אותי.

ומה למדתי מכאן? שאי אפשר להיות שותף לצער של יהודי ושה לא יגע גם כך. מי שגורם לצונאמי, שלא יתפלא שהוא גם נשטף עם הגל. הייתי צריך לומר להם שזה לא מתאים שאני אקח את האירוע, משום שזה יבייש את החבר שלי בעל האולם, ואף בעלי האירוע היו צריכים להיות יותר רגישים ולפתור את החששות שלהם בצורה שלא תבייש את בעל האולם, (כגון להביא שף שינהל את הבישולים, וכן להביא רב מלצרים נוסף, וככה יקבלו מה שרצו בלי שבעל האולם יתבייש), אך מכיון ש'עטנו אל השלל' ולא היינו רגישים לצער הזולת, הקב"ה קצת הסיר את הסייעתא דשמיא שכל הזמן נותן, ונהיה תקלות שגרמו לנו לצער ועגמת נפש, שזה בדיוק מה שגרמנו לבעל האולם.

סיפור: השד ששבר את השיש

הקדמה קטנה על התהליך שעוברים בעשיית שיש למטבח: דבר ראשון בוחרים את סוג השיש שרוצים, (יש 2 סוגים מובילים כיום: יש את השיש שעשוי מחומר שנקרא 'קוורץ', שהוא השיש שהיה כל הזמן, בעובי 2 ס"מ. ויש את השיש היותר חדיש, שעשוי מחומר שנקרא 'גרניט פורצלן' ומגיע בעובי של 12 מ"מ. לכל אחד יש חסרונות ויש יתרונות). דבר שני בוחרים את היבואן והדגם, [או להיפך, בוחרים את הדגם ולפי זה יודעים מי היבואן], (יש הרבה יבואנים שמייבאים שיש, כגון 'קיסר', 'אינפיניטי', 'אטלס', 'דקטון', 'אסקלה' ועוד. יש שטוענים שיש הבדלים באיכות בין היבואנים ויש שטוענים שכולם אותו דבר...). לאחר מכן בוחרים 'מַעֲבָד שִׁישׁ' שתפקידו לחתוך את השיש שבחרנו לפי המידות שצריך. (הפלטת של השיש מגיעה לארץ בדרך כלל בגודל של 1.6/3.2 מ'). לאחר שהחשמלאי מסיים את תשתית החשמל של השקעים והמפסקים, והאינסטלטציה מוכנה, והנגר מרכיב את הארונות מטבח ומפלט אותם (בלי פילוס מדויק של הארונות השיש ישר), מעבד השיש שולח מודד שימדוד את הגודל של השיש שצריך עם כל שינויי המדות, ע"פ רוב הקיר לא תמיד ישר וכו', וכן צריך למדוד היכן כל החיתוכים של הכיורים, וְהַפִּירִים, והמפסקים והשקעים של החשמל. (מודד מקצועי מגיע עם מכונת לייזר שעושה לו את התוכנית בעצמה, המודד הפרימיטיבי עושה את זה ידני, אך אז יכול להיות יותר טעויות). ואז מעבד השיש, חותך את השיש לפי התוכנית שהכין לו המודד, וכשהשיש מוכן שולח המעבד מתקין שיתקין את השיש. זה שרשרת הדברים בהתקנת שיש.

ועכשיו לסיפור: לפני ראש השנה תשפ"ז, אחותי עשתה מטבח בביתה. היא בחרה דגם שיש, ואני סגרתי לה מעבד שיש, מישהו שעשה לי את השיש בבית וגם אח"כ עשה לאח שלי, וברוך ה' הוא עשה הכל על הצד הטוב ביותר.

לאחר שהשיש היה מוכן, המעבד שלח אלי את המתקין לתאם את ההתקנה בדירה של אחותי, וכשהמתקין התקשר אלי, מיד קלטתי שהוא היה גם המודד שלקח את המידות לשיש בדירה של אח

שלי, וזכרתי שהוא היה עם אגו וחסר סבלנות להקשיב לי לשאלות ולהערות, (הוא גם מדד ללא מכשיר לייזר ובאמת עשה כמה טעויות).

מיד החלטתי שאני לא רוצה שהוא יתקין לאחותי את השיש. פחדתי שאם אין לו סבלנות, אולי יהיה בינינו חיכוך בהתקנה, ולכן התקשרתי למעבד ואמרתי לו שאני לא רוצה אותו בתור מתקין, וששלח לי משהו אחד שיש לו סבלנות. המעבד הסכים איתי מיד (כנראה שהוא מכיר אותו שהוא חסר סבלנות...), ובאמת הוא שלח לי מתקין אחר.

הגיע מתקין אחר עם הרבה מאוד סבלנות, אך מה שקרה מול עיניי הדהים אותי: כל נגיעה קטנה, ואפי' עדינה ביותר, שהשיש נגע ברצפה או בקיר הוא נשבר! פעם אחת, ושוב פעם, וכשקרחה הפעם השלישית הרגשתי כאילו שד נמצא פה ושובר את השיש בכוונה, וזה דבר שלא קרה לא אצלי ולא אצל אח שלי. מכיון שכבר לא היה שייך להמשיך את ההתקנה, אמר לי המתקין: "אני מצטער, אני לא מבין מה קרה היום שכל דבר נשבר. נעצור כאן, ומחר נבוא עם חתיכות חדשות במקום החתיכות שנשברו".

אך אני ידעתי בדיוק מה קורה כאן היום... הבנתי שזה קורה בגלל שציערתי את המתקין שרצה לבוא להתקין ואני ביטלתי אותו כי פחדתי שלא יהיה לו מספיק סבלנות, אז קיבלתי מתקין עם הרבה סבלנות אך הפסדתי את הסייעתא דשמיא שצריך, ובלי זה מה יעזור הסבלנות? ... (ואע"פ ששאלתי את הרב שלי אם היה מותר לי לבטל אותו, והרב אמר לי שכן, אבל זה שמותר לי לעשות זאת לא אומר שיהיה לי סייעתא דשמיא בהתקנה. הקב"ה לא חייב לנו כלום).

ואני הבנתי מזה שלפני שמציעים יהודי צריך לחשוב טוב טוב אלף פעמים, ודווקא אם הייתי חושב על הפרנסה שלו ולא מצער אותו והוא היה בא להתקין, הקב"ה היה נותן יותר סייעתא דשמיא והכל היה יוצא מושלם בלי תקלות ובלי שבירות, ואולי גם לא היה צריך סבלנות, כי הכל היה הולך חלק.

היו לי כמה מקרים דומים שעשיתי משהו שהיה מותר לי לעשות באישור של הרב, אך הדבר גרם בעקיפין צער למישהו, וראיתי בחוש איך לא היה לי סייעתא דשמיא, ולא רק שלא הרווחתי אלא גם הפסדתי. אני מקווה שבביל עצמי שלמדתי את הלקח ואשים לב לזה יותר.

סיפור: סילק את תלמידו בערב כיפור!

סיפר הרב שלמה הופמן זצ"ל, שבשנת תשי"ב הוא כבר היה נשוי + ילד, וגר בעיר בת-ים, ולפני יום כיפור הוא ביקש רשות מאשתו לנסוע לבדו לשיבת סלבודקה בבני ברק, אל רבו - ר' אייזיק שר זצ"ל, ולהיות במחיצתו ביום הכיפורים, ואשתו הסכימה לו. הוא נסע בערב יום הכיפורים לשיבה, ומיד כשהגיע נכנס אל רבו, אך רבו כעס עליו ונזף בו על כך שנסע בלי הרשות של אשתו.

הרב ניסה להסביר שהוא דווקא כן ביקש ממנה רשות והיא הסכימה, אך רבו ענה לו: "זו אינה בקשת רשות! וכי מה ציפית, שהיא תגיד לך שהיא לא רוצה? וכי היה לה אופציה להגיד באמת את אשר על ליבה? הרי כל אישה נורמלית תתבייש לומר לבעלה שלא יסע לשיבה לרב שלו ביום כיפור. היית צריך לומר לה שאתה השנה נשאר איתה ביום הכיפורים, ולא הולך לשיבה להיות עם רבך, משום שיש לכם כבר ילד, ואם היא תגיד לך שבכל אופן היא רוצה שתיסע, רק אז זה אומר שהיא באמת מוכנה בלב שלם שתיסע, ומותר לך לבוא". והרב הורה לו לחזור לביתו ולבקש ממנה מחילה שגרם לה להסכים לכך שהוא יסע, בלי לבדוק שבאמת זה רצונה.

הוא נסע בחזרה לביתו, וביקש מאשתו מחילה, ואמר לה שהוא נשאר איתה, ורק לאחר שאשתו התעקשה שיסע, הוא חזר לשיבה. (המחונך המחנך עמ' 37)

רואים אנו כמה זהירות ורגישות הייתה לגדולי ישראל בצער הזולת והאשה, וגם כשרוצים לעשות מצוות צריך לדאוג שזה לא יהיה בצורה שיצער את השני.

סיפור: לחכות בתור כמו כולם

סיפר הרב משה זינגר (שהיה חברותא של ר' ניסים קרליץ זצ"ל במשך כ-35 שנה): כמה ימים לאחר שר' ניסים אירס את בתו, ליווית את הרב בדרכו מ"כולל חזון איש" לביתו. כשהגענו לבית, בדיוק יצא מהבית בנו של הרב, ואמרתי לו שיש לי רעיון איך לתרום משהו לשמחה הגדולה: לאחרונה נוצר קשר ביני לבין הנהלת 'החינוך העצמאי', ולכן יש לי אפשרות להפעיל פרוטקציה ולסדר לבתו של הרב, הכלה, משרה בהוראה.

לאחר מכן הלכתי כדרכי לכולל ערב, וכשחזרתי בשעה 11 בלילה, אמרה לי רעייתי שבשעה 9:30 דפקו בדלת, וכשפתחה היא נבהלה לראות את ר' ניסים בכבודו ובעצמו! היא אמרה לרב שאני בכולל ערב, ושאלה אם לרוץ ולקרוא לי, והרב אמר בשלילה, ורק אמר שאם אני אשוב בשעה לא מאוחרת שאכנס אליו, אך אם זה יהיה מאוחר, הוא יפגוש אותי למחרת בתפילה, ורק שאדע שחיפש אותי.

ממש נדרכת. מה גרם לר' ניסים להטריח את עצמו הערב ולא לחכות עד התפילה בבוקר שגם ככה הוא פוגש אותי?? מיהרתי לבית הרב, הרב פתח ושמוח לראותי, הכניס אותי לבית ואמר לי: "שמעתי שאתה מעוניין לסדר משרה לבתי הכלה". עניתי בהתלהבות ובשמחה: "כן, בהשגחה פרטית כעת יש לי אפשרות לכך", והסברתי לרב את כל התוכנית שלי.

ענה הרב אמר: "בגלל זה באתי אליך מיד הערב, ולא הייתי מסוגל לחכות לתפילה בבוקר שאפגוש אותך", ואז הטיל עלי פצצה: "רציתי להגיד לך שלא תעז לבקש או לעשות פרוטקציה לבת שלי, אינני מסכים בשום פנים ואופן! יש נשים שעובדות במילוי מקום וכד' ומחכות כבר הרבה זמן למשרה קבועה, ולא יכול להיות שבגלל שזו הבת שלי, היא תעקוף אותם". הוא ממש התחנן אלי שלא אעשה את הדבר הרע הזה! (מילה בסלע עמ' 103)

סיפור: שווה לוותר כדי לא לצער!

לפני 3 שנים, בשנת תשפ"ד, הבת שלי לימדה במוסד כלשהו, ובאמצע השנה היא יצאה לחופשת לידה, ובמהלך החופשה הציעו לה משרה שחלמה עליה - להיות מחנכת בכיתה י"ב. היא שאלה אותי מה לעשות? מצד אחד היא מחוייבת לחזור ללמד אחרי החופשה איפה שהתחילה את השנה, אך מצד שני יש לה הצעה שמאוד חלמה עליה. אמרתי לה שתדבר עם מנהל המוסד בו היא מלמדת כרגע, ותשאל אותו אם הוא מוכן בלב שלם לעשות לה טובה ולשחרר אותה, (גם ככה יש לו כרגע ממלאת מקום בזמן שהיא בחופשת לידה, אז אולי היא תוכל להמשיך במקומה עד סוף השנה), וככה היא תרוויח את המשרה הנחשקת, אך אם לא יסכים - אין מה לעשות.

היא דיברה איתו והסבירה לו את הכל, והוא אמר לה שיחזיר לה תשובה, ואחרי כמה ימים אמר לה שהוא שמח שבבילה שהיא תתקדם, ולכן הוא מוכן לשחרר אותה מהמשרה, והיא סגרה עם המקום החדש שהיא תתחיל מיד בסיום חופשת הלידה.

שבוע לפני שהיא הייתה אמורה להתחיל, נודע לה שהמשרה שסגרה, זו משרה שמי שמלמדת שם כרגע זו חברה שלה, ומכל מיני שיקולים רוצים להחליף אותה. היא סיפרה לי את זה, ואמרתי לה: "נראה לי שעדיף לך לא לקבל על עצמך את המשרה. לא לוקחים משרה כשזה יהיה על חשבון הפרנסה של החברה שלך... אמנם לא ידעת, ונכון שאם את לא תיקחי, יכול להיות שהם יקחו מישהי אחרת בכל אופן, אבל בכל זאת היא חברה שלך, ואיך תסתכלי עליה ברחוב? מה היא תחשוב עליך?".

ענתה לי הבת שלי ואמרה: "אבל זה יגרום לי עכשיו שאני אשאר בלי עבודה כלל, כי בעבודה הקודמת כבר סגרו עם מישהי אחרת. מה יהיה? בעלי אברך, ורק השכירות היא למעלה מ-4000 ₪, הרי אני לא עשיתי כלום, אלא הם אלו שפנו אלי, וגם בכלל לא ידעתי שזו המשרה של חברה שלי".

שאלנו את מורי ורבי הרב אליהו אליעזר יעקובזון שליט"א (רבה של תפרח), שאמר: "בכל זאת, עדיף להימנע מלקבל את המשרה, והקב"ה לא יעזוב אתכם. אדם צריך לעשות רק השתדלות, ואת זה עשית למהדרין, לצער חברה זה כבר לא חלק מההשתדלות".

ואכן, כך היא עשתה, והודיעה להם שהיא לא מוכנה לקבל את המשרה בגלל שנודע לה שחברה שלה עובדת במשרה הזו, אך הם בכל זאת הוציאו את החברה שלה והביאו מורה אחרת, ואחרי כמה חודשים הם ביקשו מהבת שלי שתהיה מורה, ואז הבת שלי הסכימה, כי היא מחליפה את המחליפה ולא את החברה שלה, וברוך ה' היא לא הפסידה מזה, וזה רק גרם שכיום היא עובדת בכמה מקומות. אבל צריך לדעת שלא תמיד רואים את הרווח מיד, אלא רק לאחר זמן.

סיפור: וויתרה על העבודה והרוויחה!

הכלה שלי סגרה עבודה במוסד שחיפש עובדות לשנת הלימודים תשפ"ה. שלושה ימים לפני תחילת השנה היא הייתה בחתונה, ושם סיפרו לה שהתפקיד שהיא קיבלה כעת במוסד, היה של מישהי שהייתה עובדת בו במשך 30 שנה, ועכשיו פיטרו אותה. והוסיפו ואמרו לה שלאשה הזו אין ילדים, והיא אמרה שהיא מקפידה על כל מי שתיכנס במקומה לתפקיד שלה, [נמשום שאם אף אחת לא תיכנס יחזירו אותה למשרה שהייתה לה].

הכלה שלי לא ידעה מה לעשות: מצד אחד הציעו לה את המשרה והיא סגרה בתום לב. ועכשיו שלושה ימים לתחילה השנה, איפה היא תמצא כעת עבודה אחרי שכולם כבר סגרו? היא לא יכולה להרשות לעצמה להישאר ללא עבודה. אך מצד שני יש פה אישה מלאה בסבל שאומרת שהיא מקפידה.

היא שאלה את הרב, והרב אמר לה שעדיף לחשוש מהקפידא של המפוטרת, ולוותר על העבודה. וכך היא עשתה, היא התקשרה למנהל ואמרה לו שהיא מצטערת אך היא לא יכולה לקחת את העבודה, בגלל העובדת שפיטרו אותה והיא מקפידה.

הוא היה בהלם גמור ואמר לה: "את רצינית?!" דבר ראשון, מה זה קשור אלייך? ודבר שני, אני סידרתי לה עבודה במקום אחר, אך הכלה התעקשה שלא לקחת את העבודה, והמנהל אמר לה: "אם כן, אין לי עבודה אחרת בשבילך. תחפשי במקום אחר...".

נראה לכם שהיא הפסידה מזה? התשובה היא: ודאי שלא! ברוך ה' אחרי כמה ימים שבהם היא ישבה בבית, היא קיבלה 2 עבודות! וגם זכתה שבזכותה החזירו את העובדת ללא הילדים לעבודה. (אולי נכנס לו בלב רחמים או פחד אחרי שראה שאנשים פשוטים מוותרים על פרנסה כדי לא לפגוע בשני).

ידועה אמרתו הקבועה של הרב אהרן יהודה לייב שטיינמן זצ"ל: "נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי מוותר מפסיד". כל שכן אדם שמוותר רק כדי לא לצער את השני, שלא רק שהוא לא יפסיד מזה, אלא אף ירוויח!

רואים אנו כמה צריך להיזהר שלא יגרם על ידינו צער לשום אדם בשום צורה, ואפילו שע"פ דין אנחנו צודקים, צריך להחמיר במקום שיש צער לזולת, ומובטח לנו שלא רק שלא נפסיד, אלא אף נרוויח.

ואם כ"כ צריך להיזהר כאשר אנחנו צודקים, מה נאמר כשאנו לא כל כך צודקים? ...! לכן ננצל את הימים האלו לחשוב טוב טוב את מי אנחנו צריכים לפייס, וגם על ספק שווה לנו לפייס כדי לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים.

לעילוי נשמת הבחור היקר שוהם יהודא ז"ל בן גילה סמדר תחי